<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

ગુજરાતની વડી અદાલતમાં, અમદાવાદ ખાતે

ફોજદારી અપીલ નં. ૧૭૨૧ / ૨૦૦૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

==

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને આ ચુકાદો જોવા દેવાની મંજૂરી આપી શકાય?

૨ રિપોર્ટર પાસે મોકલવાનો કે નહીં ?

૩ શું ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા ઈચ્છે છે?

૪ શું આ મામલે ભારતના સંવિધાનની અથવા તેના હેઠળ કરાયેલા કોઈ આદેશની વ્યાખ્યા અંગે કાનૂની મહત્વનો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે ?

==

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

દિલીપકુમાર જીવનલાલ સોલંકી....પ્રતિપક્ષી(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

==

હાજરી:

અપીલકર્તા નં. ૧ માટે સુશ્રી મોનાલી ભટ્ટ, એપી.પી. પ્રતિવાદી નં. ૧ માટે શ્રી અમિત એમ. નાયર, વકીલ વિરોધી પક્ષકાર(ઓ) / પ્રતિવાદી(ઓ) માટે

==

ન્યાયપીઠ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૨૩/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. વર્તમાન અપીલ, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ, તા. ૬.૮.૨૦૦૪ના નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને આદેશ સામે છે, જે વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ, શહેર સિવિલ અદાલત, અમદાવાદ દ્વારા સત્ર કેસ નં. ૯૬/૨૦૦૩ માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે મૂળ આરોપી – અહીંના પ્રતિવાદી – ને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૪૯૮–એ અને ૩૦૬ હેઠળ દંડનીય ગુનાના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષની સંક્ષિપ્ત હકીકતો એવી છે કે અવસાન પામેલ સંગીતાબેન આરોપી દિલીપકુમારના પત્ની હતા. તેઓ ૧૯૯૨થી સાથે રહેતા હતા. આરોપી અવસાન પામેલાને હેરાન પરેશાન કરતો હતો અને પૈસા, દાગીના વગેરેની માંગણી કરતો હતો. આ હેરાનગતિના કારણે સંગીતાએ એસિડ પીીને આત્મહત્યા કરી. આ ઘટના ૭.૬.૨૦૦૨ના

રોજ આરોપીના ઘરમાં, એટલે કે ઠાકોરવાસ, નવરંગપુરા, અમદાવાદમાં બની હતી. ફરિયાદ પક્ષનું વધુ કહેવું છે કે અવસાન પામેલ સંગીતા દિલીપકુમારની ફરિયાદ પીએસઆઈ, નવરંગપુરાએ ૮.૬.૨૦૦૨ના રોજ લગભગ ૨.૩૦ વાગ્યે નોંધેલી હતી. આરોપીએ તેણીને હોસ્પિટલમાં પહોંચાડી હતી, જ્યાં સારવાર દરમિયાન તેણીનું મૃત્યુ થયું હતું. ફરિયાદ સંબંધિત પોલીસ મથકે નોંધાવવામાં આવી હતી. અન્ય સાક્ષીઓના નિવેદનો પણ પોલીસે નોંધ્યા હતા. આવશ્યક તપાસ કરવામાં આવી હતી અને અનેક સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા. તપાસ દરમિયાન પ્રતિવાદીની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને, અંતે, તેની સામે આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ કેસ સત્ર અદાલતમાં મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેને સત્ર કેસ ક્રમાંક ૯૬/૨૦૦૩ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદી સામે ટ્રાયલ શરૂ કરવામાં આવી હતી.

૩. હાલના આરોપી સામેનો કેસ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે નીચેના સાક્ષીઓને તપાસ્યા છે:

૧. પી.ડબ્લ્યુ.–૧ અમૃતબેન રમણભાઈ આંક ૭

૨. પી.ડબ્લ્યુ.–૨ રમણજી ગાંડાજી ઠાકોર આંક ૮

૩. પી.ડબ્લ્યુ.–૩ કાંતાબેન પરેશભાઈ ઠાકોર આંક ૧૫

૪. પી.ડબ્લ્યુ.–૪ પરેશભાઈ પુંજાજી ચાવડા આંક ૧૬

૫. પી.ડબ્લ્યુ.–૫ ભીખાજી કચરાજી ઠાકોર આંક ૧૭

૬. પી.ડબ્લ્યુ.−૬ ડૉ. સૌમિલ પ્રેમચંદભાઈ મર્ચન્ટ આંક ૧૮

૭. પી.ડબ્લ્યુ.−૮ જશવંતકુમાર છનાભાઈ પટેલ આંક ૨૦

૪. ફરિયાદ પક્ષે નીચે મુજબનું દસ્તાવેજી પુરાવું પણ રજૂ કર્યું છે:

૧. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૭ હેઠળની પોલીસ અહેવાલ આંક ૨૫

૨. ગુનાસ્થળનું પંચનામું આંક ૨૬

૩. વી.એસ. હોસ્પિટલ તરફથી યાદી આંક ૯

૪. ઈન્ક્વેસ્ટ માટેની પરવાનગી આંક ૧૦

૫. ઈન્ક્વેસ્ટ પંચનામું આંક ૧૧

૬. સંગીતાનું મૃત્યુ પત્રક આંક ૧૨

૭. પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલ આંક ૧૯

૮. રવાના નોંધ આંક ૧૩

૯. નમૂના માલની એફ.એસ.એલ. દ્વારા પ્રાપ્તીની રસીદ આંક ૧૪

૧૦. ડીડી માટેની મૂળ યાદી આંક ૨૧

૧૧. મરણોત્તર નિવેદન આંક ૨૨

૧૨. મરણોત્તર નિવેદન માટે કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટને પીએસઆઈની યાદી આંક ૨૩.

૫. નીચલી અદાલતમાં પુરાવાનો અંત આવ્યા પછી, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીની નિવેદન નોંધ્યા બાદ, તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ તરફથી દલીલો સાંભળ્યા બાદ, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ૬.૮.૨૦૦૪ના ચુકાદા

અને આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીને તેના વિરુદ્ધ લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી મુક્ત કર્યો હતો.

૬. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ઉપરોક્ત ચુકાદો અને આદેશથી વ્યથિત તથા અસંતુષ્ટ થઈ અપીલકર્તા રાજ્યએ વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી છે.

૭. વિદ્વાન એ.પી.પી. શ્રીમતી ભટ્ટે દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાનું યોગ્ય મૂલવણી કરી નથી અને કાયદાની જોગવાઈઓને જોતાં જ એ સ્થાપિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે વર્તમાન પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ આક્ષેપિત આરોપોના તમામ તત્ત્વો સાબિત કર્યા છે. સુશ્રી ભટ્ટ, વિદ્વાન એ.પી.પી.એ જોરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે મરણોચ્ચાર નિવેદનમાં વર્તમાન આરોપીઓ વિરુદ્ધના ચોક્કસ આક્ષેપો અંગે ઉલ્લેખ છે. મૃતકને માનસિક ત્રાસ આપવામાં આવતો હતો અને તેણીએ તેજાબ પીવાની અંતિમ હદનો પગલું ભર્યું હતું. પતિ તેણીને હોસ્પિટલ લઈ ગયો હોવા છતાં, તેણીએ જણાવ્યું હતું કે આરોપી તેણીને હેરાન કરતો હતો. સુશ્રી ભટ્ટે આ અદાલતનું ધ્યાન પી.ડબ્લ્યુ.-૧, ૨ અને ૩ના પુરાવા તરફ દોર્યું, જેમણે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું છે, અને રજૂઆત કરી હતી કે મરણોચ્ચાર નિવેદન અંગેનો તથ્યાત્મક નિષ્કર્ષ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત વિરુદ્ધ છે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે મરણોચ્ચાર નિવેદન એવું હોય છે જેના પર આધાર રાખી શકાય અને ત્યારબાદ દોષસિદ્ધિ નોંધવી જોઈએ. વિદ્વાન એ.પી.પી.એ આ અદાલતનું મૌખિક તેમજ સમગ્ર

દસ્તાવેજી પુરાવા તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું અને રજૂઆત કરી હતી કે વર્તમાન અપીલ મંજૂર થવા યોગ્ય છે.

૮. બીજી બાજુ, પ્રતિવાદી–આરોપી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી અમિત નાયરએ રજૂઆત કરી છે કે લગ્ન વર્ષ ૧૯૯૨માં થયા હતા અને આ લગ્નબંધનમાંથી તેમને એક સંતાન થયું હતું, અને જૂન, ૨૦૦૨માં તેણીએ આ પગલું લીધું હતું. પી.ડબ્લ્યુ.–૩, ૪ અને ૫, જે પાડોશીઓ છે, તેઓ એવું કહેતા નથી કે દહેજની સતત માંગણી કરવામાં આવતી હતી અથવા કોઈ હેરાનગતિ હતી. તેમણે વધુમાં આ અદાલતનું ધ્યાન નીચલી અદાલતના ચુકાદા તરફ દોર્યું અને રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે હકીકતી નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છે કે મૃત્યુપૂર્વ નિવેદન એવું નથી કે જેના પર આધાર રાખી શકાય. રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પતિનું વર્તન એવું હતું કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે જે ગુનાઓ માટે આરોપીની ટ્રાયલ ચાલી હતી તેમાંથી તેને નિર્દોષ છોડતાં સપ્રમાણ કારણો આપ્યા છે, અને તેથી શ્રી નાયરે રજૂઆત કરી છે કે વર્તમાન અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવવી જોઈએ.

૯. નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલતમાં કરવામાં આવતી અપીલની સુનાવણીને શાસિત અને નિયમિત કરનાર સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષિપ્ત રીતે સમજાવ્યા છે. “એમ.એસ. નારાયણા મેનન @ મણી વિ. રાજ્ય કેરળ & અન્ય”, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. ચુકાદાના પરા ૫૪માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૫૪. કોઈપણ સ્થિતિમાં, વડી અદાલતે બરી કરવાના ચુકાદા સામેની અપીલ તરીકે માનેલી અપીલને સ્વીકારી હતી, ત્યારે વાસ્તવમાં તે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. બરી કરવાના ચુકાદા સામેની અપીલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, વડી અદાલતે કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ હતા કે જ્યાં બે મત શક્ય હોય, ત્યાં અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા બરી કરવાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૧૦. વધુમાં, **"ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય" ના કેસમાં,** જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં પ્રકાશિત થયેલ છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા;

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાંથી, અમારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, અપીલ અદાલત દ્વારા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલની વિચારણા કરતી વખતે તેની સત્તા અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પ્રગટ થાય છે;

[૧] અપીલ અદાલતને તે પુરાવાની સમીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે, જેના આધારે નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ આધારિત છે.

[૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના પ્રયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી, અને અપીલ અદાલત સમક્ષ રહેલા પુરાવાના

આધારે હકીકત તથા કાયદાના પ્રશ્નો અંગે પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

[૩] "મહત્વપૂર્ણ અને અનિવાર્ય કારણો", "સારા અને પૂરતા આધાર", "અતિ મજબૂત પરિસ્થિતિઓ", "તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો", "સ્પષ્ટ ભૂલો" વગેરે જેવા વિવિધ પ્રયોગોનો આશય નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં અપીલ અદાલતની વ્યાપક સત્તાઓને સંકોચવાનો નથી. આવા વાક્યપ્રયોગો વધુ કરીને "ભાષાની અલંકારિકતા" સ્વરૂપના છે, જે અપીલ અદાલત નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા બાબતે અનિચ્છા ધરાવે છે તે દર્શાવવા માટે છે, ન કે અદાલતની પુરાવાની સમીક્ષા કરીને પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તાને મર્યાદિત કરવા માટે.

[૪] તેમ છતાં, અપીલ અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું પડશે કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણો અનુમાન રહે છે. પ્રથમ, નિર્દોષતાનું અનુમાન ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેને ઉપલબ્ધ છે કે દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે, જ્યાં સુધી તેને સક્ષમ કાયદાની અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન કરવામાં આવે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો પ્રાપ્ત કર્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃપુષ્ટ અને દૃઢ બને છે.

[૫] જો રેકોર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૧૧. તેથી, આ એક સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે અપીલીય સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, જો રેકોર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધારે બે વાજબી દૃષ્ટિકોણો / નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો પણ નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં અપીલીય અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૨. "સ્ટેટ ઓફ ગોવા વિ. સંજયથક્રાન અને અન્ય"ના મામલામાં પણ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫માં પ્રકટિત થયો છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું પુનરાવર્તન કર્યું છે. તે નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૧૬માં, અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

> ૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે અપીલની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલી અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ નહીં કરે, સિવાય કે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત થયો હોય અને પહોંચાયેલ નિષ્કર્ષ એવો હોય કે જે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચવામાં ન આવે; તેથી, એવા નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ ગણવામાં આવે છે. માત્ર એટલા માટે કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલી અદાલત એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં કે જે નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા ચુકાદાને ઉથલાવી દે. તેમ છતાં, જો અપીલી અદાલતનું એવું મંતવ્ય હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચાયેલ નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકોર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરી છે, તો અપીલી અદાલતને પુરાવાની

પુનઃમૂલવણી કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકોર્ડ પર મુકાયેલ સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે અને આરોપી પૈકી કોઈની, તેના પર લગાવવામાં આવેલા ગુનાના આચરણ સાથે સંડોવણી છે કે કેમ તે જાણવા, અપીલી અદાલત પર પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરવાની ફરજ આવે છે.

૧૩. સર્વોચ્ચ અદાલતે "ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્યો", ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. પપપ૩ તથા "ગીર્જા પ્રસાદ (મૃત) મારફતે કાનૂની પ્રતિનિધિઓ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય", ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. પપ૮૯ના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કર્યો છે. આમ, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થાપિત છે.

૧૪. "લૂના રામ વિ. ભુપત સિંહ એન્ડ ઓઆરએસ." ના કેસમાં, જે (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા ૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

"૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષની આવૃત્તિ સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતી. કહેવાતા કેટલાક પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ આરોપી દ્વારા તેના પગની ઘૂંટી વાળી દેવામાં આવી હોવાથી થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું હતું કે તેનું ગળું દબાવી હત્યા કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઘાયલ સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા.

પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર અને સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ચાલતી હાલતમાં બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નહોતું.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના માપદંડોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા ઇચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો દૃષ્ટિકોણ તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે શક્ય દૃષ્ટિકોણ છે."

૧૫. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના "મૂક્કિયાહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પ્રતિનિધિત્વ દ્વારા પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર, તમિલનાડુ" મામલાના, જે એ.આઇ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૧ માં નોંધાયેલ છે, તે નિર્ણયમાં પણ, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા ૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૪. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, આરોપીઓ સામે મૂકાયેલા આરોપો અંગે તેમને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, વડી અદાલતે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને ઉલટાવીને દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ સાથે વાંચવાની કલમ ૩૪ હેઠળ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવ્યા અને આજીવન કઠોર કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે બહુ જ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને વડી અદાલતે પોતાની અધિકારસીમા વટાવી છે; તેથી, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાખલ અપીલમાં વડી

અદાલતની અધિકારસીમા અને શક્તિનું વિશ્લેષણ કરીએ. સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદાઓની શ્રેણીમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલ અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરવા અને આવશ્યક જણાય તો તેની પુનર્મૂલવણી કરવા અધિકારસંપન્ન પણ હતી અને તે માટે બંધાયેલી પણ હતી; છતાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો નિર્ણય લેતી વખતે, માત્ર એટલું જ જોવું જોઈએ કે રેકોર્ડ પુરાવાના આધારે દોષિતતાની પૂર્ણ ખાતરી પ્રાપ્ત થાય, અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે વડી અદાલત વધુ એક સંભવિત અથવા ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલની વિચારણાની વ્યાપકતા અને ઊંડાણના પ્રશ્ન અંગે, અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે અભિગમમાં કોઈ ભેદ કે તફાવત માન્ય નથી, માત્ર એ કારણે કે એક અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે છે કે બીજી નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે. [રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસસીસી ૫૭૩]

૧૬. અદાલતી નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં પણ સ્થિર થયેલી કાનૂની સ્થિતિ એ છે કે, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા દર્શાવેલ કારણો ન્યાયસંગત અને યોગ્ય જણાય, ત્યારે અપીલ અદાલતને ચુકાદો પુનર્લેખન કરવાની કે નવાં કારણો આપવા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. એવો સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે "કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમારેડ્ડી"ના કેસમાં, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧, એસ.સી. ૧૪૧૭, માં નીચે મુજબ પ્રતિપાદિત કર્યો છે;

"...આ અદાલતે ગિરિજા નંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) માં અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવા અંગે અપીલ અદાલતનું કર્તવ્ય પુરાવાના વર્ણનને પુનરાવર્તિત કરવાનો કે નીચલી અદાલતે આપેલા કારણોને ફરીથી દોહરાવવાનો નથી; જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ છે, તેના કારણો સાથે સામાન્ય સહમતિની અભિવ્યક્તિ સામાન્ય રીતે પૂરતી ગણાશે.

૧૭. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે "શિવશરણપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય", જેટે ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

"તે અપીલીય અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવા માટે સક્ષમ છે, જોકે, અન્ય કેટલાક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ ધ્યાનમાં રાખવાનું રહે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાની દ્વિગુણ ધારણા ઉત્પન્ન કરે છે."

૧૮. તેથી, જ્યારે અપીલી અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, ત્યારે પુરાવાના ચર્ચા-વિચારની આવશ્યકતા રહેતી નથી.

૧૯. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશનો અભ્યાસ કર્યો છે. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનું પણ

અવલોકન કર્યું છે અને અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફથી માનનીય સહાયક જાહેર ફરિયાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર પણ વિચાર કર્યો છે. સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરતાં એવું કહી શકાય નહીં કે આ કેસના તથ્યોમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૬ની જોગવાઈઓ આકર્ષિત થાય છે. મને માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં એવી કોઈ ખામી જણાતી નથી કે આ કેસમાં હસ્તક્ષેપ કરવામાં આવે. માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો અને આદેશ યોગ્ય અને ન્યાયસંગત છે. ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની સાક્ષીથી એવું સાબિત થતું નથી કે મૃતકને ૧૦ વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન કોઈ હેરાનગતિ કરવામાં આવી હતી, જેથી તેના પર અથવા તેની માતા–પિતા પર દહેજની માંગ પૂરી કરવા માટે દબાણ કરી શકાય. સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના કસોટી પરના તથ્યાત્મક નિષ્કર્ષને કારણે આ અદાલતને નીચલી અદાલતના ચુકાદાને પલટવાની પરવાનગી મળતી નથી. મૃત્યુકાલીન નિવેદન ઉપરાંત પણ, ફરિયાદ પક્ષ એ સાબિત કરી શક્યો નથી કે કોઈ એવી ક્રૂરતા હતી, જેણે પત્નીને આત્મહત્યા કરવા માટે પ્રેરિત કરવાની બાબતમાં સહાયરૂપ ભૂમિકા ભજવી હોય. મંગત રામ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, અહેવાલિત (૨૦૧૪) ૧૨ એસ.સી.સી. ૫૯૫ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ક્રૂરતા શબ્દની વ્યાખ્યા કરી છે, અને તેથી, આ કેસમાં પુરાવા ક્યાંયથી એવું દર્શાવતા નથી કે એવી કોઈ ક્રૂરતા હતી, જે મૃતક દ્વારા આત્મહત્યા કરવા માટેના પ્રેરણાત્મક કૃત્ય સમાન ગણાય. મેં રેકોર્ડ પુરાવાનું મૂલવણ કર્યું છે અને એવું કહી શકાય નહીં કે નીચલી અદાલતનો અભિપ્રાય એટલો તર્કવિરુદ્ધ છે કે આ અદાલતે આરોપીને દોષિત ઠેરવવો જરૂરી બને. આરોપિત ક્રૂરતાના કારણે કોઈ દહેજની માંગ ઉદ્ભવી હોવાનો આધાર મળતો નથી અને તેના પરિણામે મૃતકે આત્મહત્યા કરી હોય એવું પણ સાબિત થતું નથી. દહેજની માંગ સાબિત થયેલી નથી, અને તેથી, જ્યારે ફરિયાદ પક્ષ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮એ અને

૩૦૬ હેઠળના અપરાધ સાબિત કરવામાં સફળ થયો નથી, ત્યારે આ અદાલત નીચલી અદાલતના ચુકાદાને પલટાવી શકતી નથી અને મામલાના સર્વાંગી પાસાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ફરિયાદ પક્ષ પ્રતિવાદી–આરોપી સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૬ હેઠળના અપરાધો સાબિત કરવામાં સફળ થયો નથી. તેમ છતાં, મૃત્યુપૂર્વ નિવેદનની કસોટી પર હું એવું માનતો નથી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો તર્કવિરુદ્ધ છે. કુલદીપ કૌર વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય, અહેવાલિત (૨૦૧૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૫૮૪ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયથી પણ મારા અભિપ્રાયને વધુ આધાર મળે છે, અને તેથી, નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય નહીં અને વર્તમાન અપીલ રદ કરવામાં આવવી જરૂરી છે. વર્તમાન અપીલમાં પણ, નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષને ખંડિત કરવા માટે કંઈ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. રેકોર્ડ પુરાવાને પણ જોતા, માનનીય સહાયક જાહેર ફરિયાદી આરોપી સામેનો મૂકવામાં આવેલ આરોપ સાબિત કરવામાં સમર્થ નથી અને સર્વોચ્ચ અદાલતના અનેક નિર્ણયોના તથા પંજાબ રાજ્ય વિ. મદન મોહન લાલ વર્મા, અહેવાલિત (૨૦૧૩) ૧૪ એસ.સી.સી. ૧૫૩ ના સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયના પ્રકાશમાં, નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલા અભિપ્રાયથી અલગ અભિપ્રાય લેવા માટે આ અદાલતને પ્રેરિત કરી શક્યા નથી. તેથી, પુરાવાથી જ સાબિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષ પોતાનો કેસ વાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

૨૦. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતાં, મારી વિચારપૂર્વકની રાય છે કે નીચલી અદાલતે પ્રતિવાદી સામે મૂકાયેલા આરોપોમાંથી તેને નિર્દોષ છૂટકારો આપવો સંપૂર્ણપણે યોગ્ય હતો. મારી સમજ મુજબ નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિષ્કર્ષો સર્વથા યોગ્ય અને વાજબી છે અને તે નિષ્કર્ષો નોંધતી વેળાએ તેના દ્વારા કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી

આચરવામાં આવી નથી. તેથી, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષો, અંતિમ તારણ અને તેના પરિણામરૂપ નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છું અને તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કારણ જોતા નથી.

૨૧. પરિણામે, વર્તમાન અપીલ આથી ફગાવવામાં આવે છે. આર & પી નીચલી અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે. જામીન અને જામીનનામું, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે. જો કોઈ જામીયત પણ આપવામાં આવી હોય તો, તે પણ મુક્ત કરવામાં આવે છે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

માંડોરા

The translation of this judgment has been provided by

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

==

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.